

Els papers de la Festa: notes sobre l'Arxiu del Patronat del Misteri d'Elx

The Festa's papers: Notes on the Misteri d'Elx Patronage's Archive

JOAN CASTAÑO GARCIA

Patronat del Misteri d'Elx, España

castanyoj@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7862-1649>

Citació: Castaño Garcia, Joan (2022). Els papers de la Festa: notes sobre l'Arxiu del Patronat del Misteri d'Elx. *Ítaca. Revista de Filologia*, (13), p. 115-131. <https://doi.org/10.14198/ITACA2022.13.06>

Resum: La creació del Patronat Nacional del Misteri d'Elx en 1951 com a organisme responsable del drama assumpcionista elxà, va posar en marxa un arxiu de documents i materials bibliogràfics i audiovisuals. Un arxiu que, amb el pas del temps i el creixement continuat dels seus fons, s'ha convertit en un instrument imprescindible per a les investigacions al voltant de la Festa d'Elx, única mostra del teatre religiós medieval que s'ha mantingut viva al llarg de més de cinc-cents anys. Aquest article descriu la fundació i evolució en els últims setanta anys d'aquest arxiu, així com els diferents apartats i materials que conté. S'acaba amb una reflexió de cara al futur amb un seguit d'actuacions que potencien aquest conjunt documental, que permeten donar als seus fons els tractaments tècnics recomanats per a la conservació adient i, sobretot, que el conserven com una eina fonamental per aprofundir en el coneixement i en la patrimonialització del Misteri d'Elx.

Paraules clau: documents, drama assumpcionista, teatre medieval, arxiu, bibliografia, audiovisuals.

Abstract: The creation of the Patronat Nacional del Misteri d'Elx en 1951 as the representative organism responsible for the Assumptionist drama in Elche, set up an archive of bibliographic and audiovisual documents and materials. An archive which, continued to grow its resources with the time and has become an essential tool for the investigation around "la Festa d'Elx", the only sample of medieval religious theater that has been kept alive for over more than five hundred years. This paper describes the foundation and evolution of this archive over the last seventy years, as well as the various sections and materials it contains. It ends with a consideration about the future with a series of actions that enhance this documentary set, which allows to add to its resources the recommended technical treatments for the appropriate conservation and, above all, that preserve it as a fundamental tool to deepen in the knowledge and patrimonialization of the Misteri d'Elx.

Keywords: documents, assumptionist drama, medieval theater, archive, bibliography, audiovisuals.

Rebut: 15/02/2022, **Acceptat:** 17/05/2022

INTRODUCCIÓ

Els principals documents relacionats amb l'organització de la Festa o Misteri d'Elx, única mostra del teatre religiós medieval que s'ha mantingut viva fins a l'actualitat, es conserven, fonamentalment, en tres arxius diferents de la ciutat. D'una banda, l'Arxiu de la Basílica de Santa Maria —escenari tradicional de l'obra—, on s'ha localitzat el testimoni més antic que fa referència a la celebració (el testament d'Isabel Caro, de 1523) i que custodia papers dels segles XVI, XVII, XVIII i principis del XIX relacionats amb la imatge de la Mare de Déu, protagonista de la festivitat, de parts del temple utilitzats en l'obra assumpcionista (com la «trapa per on baixa l'àngel»), de l'antiga administració de «l'arrova de l'oli» que aportava recursos a la celebració i, sobretot, de la capella de música, els components de la qual interpretaren el drama sacre il·licitat fins a l'any 1835 (vegeu ÀLVAREZ & CASTAÑO: 1995).

La preparació de la Festa per part del Consell municipal entre 1609 i 1931 fa que el gros de la documentació del Misteri estiga conservat a l'Arxiu Històric Municipal d'Elx: s'hi custodien els acords més importants recollits a les actes de consells i capítols corresponents, així com la documentació econòmica de la clavaria de Nostra Senyora de l'Assumpció creada *ad hoc* per a sufragar les despeses de la Festa. També dues consuetes històriques, la de 1709, amb lletra i música, copiada pel beneficiat Josep Lozano i Roiz, i la de 1751, només literària, copiada per Carlos Tàrrega i Caro, i les llibretes dels cantors dels segles XVIII i XIX. La circumstància que la col·lecció documental de l'erudit historiador Pere Ibarra i Ruiz (Elx, 1858-1934) s'integrara a l'arxiu després de la seua mort fa que també puguem comptar amb documents fonamentals per al Misteri, com el rescripte de la Cambra Apostòlica d'Urbà VIII (1632) que l'autoritzava a perpetuïtat o manuscrits i impresos molt importants en la història de la representació. El catàleg d'aquest arxiu es pot consultar en xarxa (<www.elche.es/archivo/>)

A partir de la negativa de l'Ajuntament de fer-se càrrec de la Festa en 1931 i, sobretot, de la declaració de l'obra com a Monument Nacional el 15 de setembre d'aquell mateix any, l'organització passà a ser responsabilitat d'un Patronat de la Festa, depenent de l'anomenada Junta Nacional de Música i Teatres Lírics del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts del govern de la II República (CREMADES: 2011). D'aquest primitiu patronat pràcticament no s'ha conservat documentació, llevat d'allò que es va publicar en la premsa local, d'un fullet que va editar com a guia per als espectadors del Misteri en 1933 (CASTAÑO: 2013) i d'alguns papers solts que s'ha recuperat gràcies a donacions particulars. Curiosament, una de les notícies localitzades al respecte fa menció de l'interés d'aquest primitiu patronat a convocar un concurs de fotografies amb la intenció de crear un arxiu d'imatges:

El Patronato de la Festa, con el fin de lograr una documentación gráfica que ilustre a las generaciones venideras sobre la representación de la misma y disponer de originales selectos para la propaganda en años sucesivos, se propone crear un archivo de fotografías de El Misterio, para lo que inicia este concurso que desea incrementar en los años sucesivos ([S.A.]:1935).

En acabar la Guerra Civil (1936-1939) es va organitzar a la ciutat l'anomenada Comisión de Restauración de la Iglesia de Santa María y las Fiestas de Agosto, que a l'agost de 1940 es transformà en la Junta Nacional Restauradora del Misterio de Elche y de sus

Templos, en funcionament fins al 1948. D'aquests dos organismes —dedicats a la restauració de l'església de Santa Maria i de la pròpia Festa— s'ha conservat una part destacada de la documentació administrativa, però el fet que no tingueren una seu fixa ha fet que molts dels seus papers s'hagen perdut per a sempre.

Un decret del ministre d'Educació Nacional del 15 de juliol de 1948 creava l'anomenat Patronat Nacional del Misteri d'Elx per a organitzar l'obra. En l'article 4 d'aquest decret s'indica que l'organisme «crearà una Junta Local, en la cual pueda delegar aquellas funciones que exijan la permanencia en la localidad».¹ El decret va ser modificat per un altre de posterior datat el 16 de desembre de 1950, en què s'especifica que l'esmentada Junta Local «estará constituída por dos presidentes natos: el alcalde de Elche y el cura arcipreste de Santa María, con la facultad de presidir las sesiones a las que asistan; un presidente gestor efectivo; un vice-presidente, un secretario, un tesorero, un archivero y doce vocales» (art. 4t).² De manera que, per primera vegada en la història, l'organisme encarregat de portar a terme la Festa disposava d'un arxiver propi i exclusiu.

Finalment, el reglament del Patronat Nacional va ser aprovat per ordre ministerial del 28 d'abril de 1951. El capítol XI recull les funcions de la Junta Local Gestora i, concretament, l'article 23 es dedica a descriure les del càrrec d'arxiver: «El archivero de esta Junta tendrá a su cargo y bajo su exclusiva responsabilidad, la conservación y distribución de los libros, documentos y publicaciones propios del Patronato y de la Junta Local Gestora».³ En 1955 va accedir al càrrec d'arxiver l'investigador Juan Gómez Brufal (Elx, 1912-1982), que uns anys abans també havia estat nomenat arxiver honorífic de l'església de Santa Maria d'Elx. Precisament, la visió personal que Gómez Brufal tenia d'allò que hauria de ser l'arxiu del Patronat, no sols com a recull ordenat de documentació administrativa, sinó més aïna com un centre documental sobre la Festa, feu que iniciara una fructífera tasca de recopilació bibliogràfica, documental i audiovisual de la celebració assumpcionista, fonamental a l'hora de documentar els diversos aspectes de la Festa d'Elx i afavorir-ne l'estudi. Aquesta visió concordava amb les directrius del mateix Patronat, que en 1953 havia acordat, entre altres coses:

15°. Crear un archivo de todos los artículos, trabajos, publicaciones, etc. que se realicen en torno al Misterio, agradeciendo a los autores de tales trabajos y directores de los periódicos en que se publiquen, su valiosa colaboración.

16°. Crear igualmente un archivo fotográfico, un álbum en que se recojan las impresiones de los visitantes ilustres y una Biblioteca de todas las publicaciones que se refieran al Misterio.⁴

1. Ministeri d'Educació Nacional, «Decreto de 15 de julio de 1948 por el que se crea el Patronato Nacional del Misterio de Elche», BOE, 209, 27-07-1948, p. 3508-3509.

2. Ministeri d'Educació Nacional, «Decreto de 16 de diciembre de 1950 por el que se da nueva redacción al de 15 de julio de 1948 sobre el Patronato Nacional del Misterio de Elche», BOE, 75, 16-03-1951, p. 1139-1140.

3. APME, *Patronato Nacional del Misterio de Elche. Reglamento*, 1951 (sig. R/633), p. 17.

4. Acta de la sessió del 15 d'agost de 1953 (APME, *Llibre d'actes del Patronat Nacional del Misteri d'Elx [1950-1975]*, sig. 25/5, p. 15v).

Un altre pas important en aquesta concepció es va donar en 1958 en inaugurar a Santa Maria un museu parroquial, situat a les sales superiors de la sagristia o antic arxiu, on el Patronat va sufragar i mantenir una d'aquestes sales com a Museu del Misteri d'Elx. Gómez Brufal, que també va fer de director d'aquest centre, posava de manifest el seu interès personal perquè complira, entre altres missions,

mostrar todos los días del año la representación de la *Festa*. Ha de constituirse en cátedra para la enseñanza de cuantos le estudian y archivo de todo cuanto le concierne. El poder apreciar su parte musical por medio de grabaciones y disponer de cuanto se relaciona con el Misterio, es otra de las atenciones necesarias a las que el Patronato creado para la conservación de tan precidada joya del siglo XIII, debe poner todo su empeño. Reunir en el mismo lugar donde está instalado el museo todo cuanto se ha publicado y escrito es necesidad perentoria para el servicio de aquellos que lo interesan (GÓMEZ: 1959; veg. CASTAÑO, J.: 2011).

En 1964 el Patronat es va instal·lar en unes sales de l'anomenada Casa dels Cosidó o dels Perpinyà, a la plaça de Santa Maria, justament enfront de la porta Major de l'església, cedides pels seus propietaris. En aquest espai «quedarán instalados los archivos del citado Patronato» (SÁNCHEZ: 1964), del contingut dels quals, en un reportatge publicat en 1967, es destacaven els documents escrits, fonamentals per a historiar la Festa; l'abundant i imprescindible bibliografia en forma de llibres, revistes o periòdics; també el material gràfic, amb centenars de diapositives i fotografies, «valiosísimo, que dice también mucho sobre la evolución del Misterio en su parte externa»; carpetes i centenars de fitxes amb retalls de premsa nacional i estrangera; material filmogràfic, especialment dues pel·lícules dels anys seixanta, una alemanya i altra espanyola; etc. El periodista lloava la tasca de recopilació i ordenació de Gómez Brufal, que era «digno de elogio. Ha sido precisa una laboriosa captación de datos para formar el arsenal encerrado en el archivo» (R.G.C.: 1967).

L'enfonsament parcial de la casa dels Cosidó per envelliment de l'edifici feu que el Patronat haguera de canviar de seu en 1972. Es va traslladar a l'ermita de Sant Sebastià, al carrer Major de la Vila, on, seguint la tradició, cada agost es vestien i es caracteritzaven els cantors del Misteri i hi partien en seguici festiu cap a Santa Maria per a representar la Festa (veg. J. CASTAÑO: 2018). Aquesta ermita, que estava dessacralitzada i buida des de la postguerra i que hui forma part del Museu Municipal de la Festa, va ser aprofitada per a col·locar-hi diversos elements del Patronat. Hi començaren a assajar els cantors, tenien lloc les juntes mensuals de l'organisme rector i en una de les capelles laterals es van situar dos armaris metàl·lics d'oficina i un de fusta que contenien l'arxiu del Patronat. En aquesta situació el va veure l'autor d'aquestes línies cap al 1978, quan va conèixer Juan Gómez i va començar a col·laborar amb ell fent fitxes bibliogràfiques o preparant cartolines amb retalls de premsa. Una col·laboració que es feu més estreta a partir de 1980 quan, gràcies a la intervenció directa de Gómez Brufal, va ser nomenat vocal de la Junta Local Gestora del Misteri.

Tanmateix, en 1979 l'ermita havia hagut de ser desallotjada d'urgència per perill d'enfonsament de la façana. Mentre van durar les obres de reconstrucció, els materials que contenia van ser reubicats en diversos magatzems i l'arxiu es va traslladar a una habitació de la planta baixa del domicili particular de Gómez Brufal, al carrer Andrés Torrejón de la ciutat. Aprofitant aquesta circumstància, la part de la biblioteca va ser reclamada per la

delegació local de la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), que en aquells temps dirigia Manuel Rodríguez Macià i que estava posant en marxa un seminari d'estudi sobre la Festa:

El centro regional de la Universidad a Distancia ha solicitado del presidente de la Junta Local Gestora del Patronato del Misteri, que la bibliografía que sobre la Festa posee dicho organismo, se ceda temporalment a la UNED, hasta tanto se encuentra un emplazamiento definitivo a dichos volúmenes [...] Disponer de dicha biblioteca, aunque fuera temporalment, sería de una gran utilidad para la UNED, especialmente ahora que está en marcha la creación de un seminario sobre el Misteri. «Aunque el seminario ha hecho ya acopio de la bibliografía necesaria, tener acceso a la biblioteca del Misteri resultaría de una gran utilidad, no solo para los participantes del seminario, sino para todo el alumnado en general» ([S.A.]: 1980).

Finalment, no es va produir aquesta cessió perquè, segons va argumentar la Junta Local Gestora del Misteri, la petició oficial de la UNED va arribar quan el trasllat al domicili de Gómez Brufal ja s'havia produït.⁵ En aquesta ubicació estigué fins a la mort de l'esmentat Juan Gómez, després de la qual va ser situat provisionalment a l'església de Santa Maria, concretament en un xicotet magatzem existent al costat del terrat de la capella de la Comunió, al qual s'accedeix per la mateixa escala que condueix al cambril de la Mare de Déu i a l'antic arxiu del temple. En aquest sentit, a partir de 1982 l'autor d'aquest article es va fer càrrec interinament de l'arxiu del Patronat⁶ fins a l'any 1986 quan, amb l'ampliació de la Junta Local Gestora per part de la Direcció General de Cultura de la Conselleria d'Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana —que va augmentar el nombre de vocals en un total de quaranta—, va ser nomenat arxiver d'aquesta Junta en propietat.⁷

En 1988, amb la inauguració de la Casa de la Festa, al carrer Major de la Vila, al costat de l'esmentada ermita de Sant Sebastià, l'arxiu es va instal·lar en aquest edifici: inicialment, a la sala d'exposicions i, mesos més tard, després d'una desavinença amb la regidoria de Cultura que volia disposar d'aquesta sala, se situà a la mateixa oficina administrativa.⁸ Posteriorment, es va traslladar a un despatx del semisoterrani de l'immoble.

A més a més, en aquests anys, es va rebutjar en diverses ocasions la insistent proposta de l'arxiver municipal d'Elx, Rafael Navarro Mallebrera (Monòver, 1946-Alacant, 2015) de depositar l'arxiu del Misteri en l'Arxiu Històric Municipal —inaugurat en 1982 al Complex Cultural de Sant Josep— com a secció independent i on ell mateix volia fer-se càrrec en exclusiva de la documentació. Ja en la junta del 5 de maig de 1982 es va rebre aquesta proposta, que va ser estudiada per una comissió creada a l'efecte. Tanmateix, en analitzar

5. APME, acta de la Junta Local Gestora del 06-02-1980, p. 6 (sig. 26/9).

6. Segons acord de la Junta Local Gestora del 03-03-1982 (sig. 26/11). En iniciar aquesta tasca en solitari es va redactar un «Inventario del Archivo del Patronato del Misterio de Elche» (abril del 1982) (APME, sig. 41/6), amb el buidat dels armaris esmentats, que es va anar actualitzant amb les incorporacions anuals posteriors (APME, sig. 15/2, 41/7 i 59/9) i amb un «Inventario de la documentación de tipo administrativo custodiada en el Archivo del Patronato Nacional del Misterio de Elche» (1990) (APME, sig. 152/3).

7. Resolució de 25 de febrer de 1986, de la Direcció General de Cultura (DOGV, 348, 03-03-1986).

8. APME, acta de la Junta Local Gestora del 07-04-1989, p. 3 (s.s.)

l'avantprojecte del conveni a signar entre el Patronat i l'Ajuntament per a crear l'esmentada secció històrica Misteri d'Elx, es va decidir,

que debe ser modificada la introducción, que debe ser la Junta Local quien concierte las condiciones y que debe reafirmarse la personalidad del archivero de la Junta Local, así como otros puntos, todos los cuales servirán de base para que la Comisión designada al efecto redacte un nuevo anteproyecto, el cual someterá a la Junta Local para su aprobación.⁹

Uns anys després, una vegada acabada la tasca de catalogació dels fons bibliogràfics de l'arxiu, que va ser presentada en 1989 com a memòria d'investigació en els nostres estudis de doctorat d'Història a la Universitat d'Alacant, la proposta es va reconvertir en la microfilmació per part de l'Arxiu Municipal de tots els documents «que se considere interesante que figuren también en el de la Corporación». En aquesta ocasió la Junta Local Gestora va manifestar «acceder a lo solicitado, con la posibilidad de que el Patronato pueda igualmente microfilmear con destino a nuestro archivo, los documentos existentes en el Municipal que nos interese».¹⁰ Però, finalment, no es va dur a terme aquest projecte.

En 2004, la Junta Local va decidir millorar la instal·lació de l'arxiu en adquirir una prestatgeria tipus *compactus* que, situada en una de les habitacions contigües a l'esmentat despatx de l'arxiver, on es mantenen quatre armaris i una prestatgeria metàl·lica per als materials audiovisuals i llibres no relacionats directament amb la Festa, ha permès la conservació adient dels fons, que mai han deixat de créixer.

D'altra banda, en ser aprovada la Llei 13/2005, del 22 de desembre, de la Generalitat, del Misteri d'Elx (DOGV, 5166, 30-12-2005), nascuda del consens entre l'Ajuntament d'Elx, la Generalitat Valenciana i la Diòcesi d'Oriola-Alacant, en la Junta Rectora del nou Patronat del Misteri també es va considerar el càrrec d'arxiver, al qual es dedica l'article 18, en què, a més de la responsabilitat sobre la documentació de l'organisme, se li atorga la funció de coordinar les investigacions sobre la Festa impulsades pel Patronat Rector:

Article 18. Arxiver o arxivera

1. L'arxiver o arxivera tindrà a càrrec seu i baix la seua exclusiva responsabilitat la conservació dels documents del Patronat del Misteri d'Elx i la custòdia, catalogació i conservació dels llibres, documents i publicacions de difusió, estudi i investigació de la Festa fets en qualsevol suport tècnic.

2. L'arxiver o arxivera tindrà a càrrec seu la coordinació i la supervisió de les investigacions sobre la Festa impulsades pel Patronat Rector, i podrà proposar a la Junta

9. APME, acta de la Junta Local Gestora del 12-01-1983, p. 4 (sig. 26/12). De fet, l'esmentat avantprojecte, en el punt 5, manifestava: «Caso de que el Patronato Nacional del Misterio de Elche, o su Junta Local Gestora, disponga entre sus miembros de un archivero distinto del municipal, la actuación del primero concluirá una vez la documentación que custodie quede incorporada a la Sección Histórica Misteri d'Elx, y por tanto se le aplique lo dispuesto en el requisito cuatro de este convenio» (APME, sig. 24/16).

10. APME, acta de la Junta Local Gestora del 24-02-1989, p. 1-2 (ss)

Rectora les línies de treball que considere de més interès per a millorar el coneixement del Misteri.¹¹

Des de l'entrada en vigor d'aquesta llei del Misteri, les diverses juntes rectores existents han anat renovant la confiança en la responsabilitat d'arxiver a l'autor d'aquest article, càrrec que ara mateix segueix ocupant. D'altra banda, al llarg dels últims seixanta-cinc anys, al llarg de la vida de l'arxiu, han sigut molt nombroses les investigacions desenvolupades al votant del Misteri d'Elx que han estat fonamentades, total o parcialment, amb documents, bibliografia o testimonis gràfics o audiovisuals de l'arxiu del Patronat. Especialment fecunda va ser la dècada dels anys vuitanta en la qual van veure la llum importants treballs d'investigació, com tesines de llicenciatura, un parell de tesis doctorals (QUIRANTE: 1987; MASSIP: 1991) i aportacions a revistes científiques i congressos nacionals i internacionals. I també la segona dècada del segle XXI, en què les universitats valencianes i, especialment, la Universitat Miguel Hernández d'Elx i la seua Càtedra Misteri d'Elx, han propiciat també diverses tesis doctorals sobre aspectes molt diversos de la celebració (música, tramoia, belles arts, antropologia, patrimoni o periodisme), que han utilitzat profusament els fons de l'arxiu del Misteri (PACHECO: 2014; MARCO: 2014; A. J. CASTAÑO: 2015; BOTELLA: 2015; JAÉN: 2016; GONZÁLVIZ: 2017).

Cal indicar també que en l'any 1999 es va crear un Centre Documental adscrit al Museu Municipal de la Festa, que s'havia instal·lat a l'agost de 1997 en una segona fase de la Casa de la Festa i, com hem vist, a l'ermita de Sant Sebastià. En aquest centre es va iniciar la recopilació de material referit al Misteri d'Elx, molt del qual estava repetit respecte del de l'arxiu del Patronat, amb el qual entrava en competència. La circumstància d'haver estat nomenat tècnic gestor d'aquest Museu de la Festa en novembre de 2011 i també davant de la necessitat d'ampliar l'espai de treball, feu necessària la reubicació d'aquesta documentació d'acord amb la Regidoria de Cultura. Es van utilitzar les mateixes prestatgeries de l'arxiu del Patronat, tot i que diferenciant la procedència dels dos materials, i també s'han inclòs les respectives referències a les bases de dades del Patronat, per a poder ordenar i aprofitar molt millor tot el material documental referit al Misteri i poder-lo oferir conjuntament als interessats (CASTAÑO: 2012).

DESCRIPCIÓ DE L'ARXIU

Hem de dir que l'arxiu del Patronat del Misteri d'Elx té, en conjunt, uns 130 metres lineals de documentació, dividida en diverses seccions:

11. Cal indicar que dins del debat parlamentari a les Corts Valencianes, l'esmentat article 18 va ser objecte d'una esmena presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Unida-Els Verds-Esquerra Valenciana: L'Entesa —que també havia presentat una esmena a la totalitat del projecte de llei, tot i que sense èxit—, en el sentit de substituir la figura de l'arxiver per un Consell Científic que es fera càrrec de l'arxiu del Patronat. Aquesta esmena tampoc va prosperar (*Transcripció del Ple de les Corts Valencianes celebrat el dia 15 de desembre de 2005. Debat i votació del dictamen de la Comissió d'Educació i Cultura sobre el Projecte de llei del Misteri d'Elx [BOCV número 153] [Pàgina 4.210], APME, sig. 194/7*) (Sobre la tramitació parlamentària de la llei del Misteri, veg. VISIEDO: 2011).

DOCUMENTS

La part d'arxiu pròpiament dita està formada pels documents produïts pels diversos organismes que han estat responsables successivament del Misteri d'Elx des de 1939. Es conserven més de sis mil cinc-cents ítems documentals ordenats per número *currens*, que poden consultar-se al mateix arxiu mitjançant una base de dades.

Comisión Restauradora de la Iglesia de Santa María y las Fiestas de Agosto (1939-1940) i Junta Nacional Restauradora del Misterio de Elche y de sus Templos (1940-1947)

De entre 1939 i 1947 es conserva documentació parcial consistent, fonamentalment, en llibres de comptabilitat, malauradament no d'actes, de les quals només tenim algun esborrany solt i, sobretot, oficis i correspondència, tant les còpies de l'emesa com la rebuda. Tots aquests documents estan instal·lats individualment en caixes d'arxiu i el contingut buidat en les fitxes descriptives corresponents. L'estudi d'aquesta documentació ha permès entendre el funcionament dels dos organismes esmentats i reconstruir la tasca de restauració de l'església de Santa Maria i de la mateixa *Festa*. En aquesta reconstrucció resulta també molt valuosa la correspondència d'Alberto Asencio González (Elx, 1894-1970), membre del primitiu Patronat de la Festa i de la Junta Restauradora i segon president de la Junta Local Gestora del Patronat Nacional, que conserven els seus hereus i que, en fotocòpia, ha sigut dipositada a l'Arxiu del Patronat, sig. AAG (J. CASTAÑO: 2002; ASCENCIO & CASTAÑO: 2004). Tant aquesta correspondència com la documentació original dels dos organismes restauradors, amb un suport material molt feble, propi de la postguerra, han sigut digitalitzades per la Càtedra Misteri d'Elx de la UMH i poden consultar-se tant en la seua web (<www.catedramisteri.umh.es>) com en un enllaç existent a l'apartat «Archivo» de la web del Patronat del Misteri d'Elx (<www.misteridelx.com>)

Patronat Nacional del Misteri d'Elx (1951-2005)

D'aquest organisme es conserven, amb algunes llacunes, llibres d'actes i convocatòries de reunions, tant del Patronat Nacional com de la seua Junta Local Gestora (significativament, manca, precisament, el primer llibre d'actes d'aquest organisme local), pressupostos, comptabilitat, memòries d'activitats, correspondència, etc. La conservació és prou irregular en els primers vint anys d'existència del Patronat, segurament per la variació de seus que va patir, com hem vist en la introducció. A partir de 1972, quan va ser nomenat president gestor José Ferrández Cruz (Elx, 1916-1990), ja es conserva íntegrament. L'explicació rau en el fet que, aquest president, que era gerent de l'empresa local d'assegurances Mutua Ilicitana, utilitzava el seu propi despatx professional per a resoldre els assumptes del Misteri i va anar formant un arxiu molt complet amb criteris administratius en què destaquen, per exemple, carpetes per a tots els vocals de la Junta Local Gestora i els assumptes que se'ls va encomanar, correspondència, *rappports* de les seues activitats com a president, etc. En faltar Ferrández Cruz, la Mutua va traspasar tot aquest arxiu al del Patronat. L'ordenació d'aquests documents està feta segons el quadre de matèries següent:

Patronat Nacional del Misteri d'Elx

Actes. Memòries d'activitats. Informes. Convocatòries. Correspondència. Membres.

Junta Local Gestora

Actes de reunions. Convocatòries. Pressupostos. Nomenaments. Presidència. Secretaria. Tresoreria. Arxiu. Vocals.

Capella i escolania: reglament intern, comissió de Capella, mestre de Capella, cantors, comissió d'Escolania.

Representacions del Misteri d'Elx: comissió, venda de localitats, protocol, portaestendards i electes, tramoistes, sastres, Perruquers, porters i hostesses, elements escènics.

Concerts: escenificats, musicals.

Certàmens i concursos: de felicitacions de Nadal i manualitats, fotografia, periodisme, redacció infantil.

Exposicions.

Publicacions.

Reconeixements i distincions.

Patronat del Misteri d'Elx (2006-...)

A partir de 2006 la documentació passà a ser produïda pel Patronat del Misteri d'Elx, nascut, com hem vist, de la llei del Misteri. Amb una estructura semblant, es localitzen a l'arxiu els documents produïts fins l'any 2010, mentre que els posteriors a aquest any es troben encara en l'oficina administrativa per al seu ús. En el cas d'aquesta documentació, en la base de dades no està buidada document a document, sinó agrupada per seccions i anys.

BIBLIOGRAFIA

Llibres i revistes

La part més destacada de l'Arxiu del Patronat és, sens dubte, la biblioteca especialitzada amb diversos materials i suports. En primer lloc, la bibliografia recopilada al llarg dels anys, que s'ha intentat completar sempre que ha estat possible. En aquest sentit, com ja s'ha comentat, en l'any 1989 l'autor d'aquestes línies va confeccionar, com a memòria d'investigació, un treball titulat *Catalogación de los fondos bibliográficos del Patronato Nacional del Misterio de Elche* (Universitat d'Alacant),¹² en la qual es presentava un repertori amb el buidat dels llibres, articles de revistes i articles de premsa (en aquest cas només dels escrits d'opinió i no d'entrevistes o reportatges) conservats a l'arxiu, amb un total d'unes dues mil cinc-cents fitxes. Completat amb altra bibliografia conservada a la Biblioteca Pública Municipal «Pere Ibarra» d'Elx, fonamentalment l'apareguda en la premsa local històrica, es va publicar en forma de llibre (CASTAÑO: 1994) i pot servir d'orientació bibliogràfica a qui inicia un treball d'investigació al voltant del Misteri d'Elx, ja que, a més de les dades

12. APME, sig. R/518.

bàsiques de cada publicació, incorpora un comentari valoratiu del contingut i l'abast científic de cada obra.¹³

Els llibres i revistes originals reunits estan junts amb la signatura R/. Les revistes o llibres d'escàs grossor es conserven en caixes d'arxiu. I es recullen no sols publicacions dedicades al Misteri d'Elx sinó totes aquelles que, d'una manera o d'altra, poden ajudar a contextualitzar-lo, com les referides al teatre medieval, a antecedents argumentals o a altres festes i celebracions semblants, locals o foranes, així com a béns declarats Patrimoni de la Humanitat.

Entre les publicacions més destacades, les col·leccions completes de l'emblemàtica revista municipal *Festa d'Elig/Elx*, iniciada en 1942;¹⁴ *Soc per a Elig*, revista de la Societat Vinguda de la Mare de Déu a Elx, i *La Rella*, anuari de l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó. La publicació original més antiga és l'edició de 1762 de la *Traducción de la misteriosa Fiesta que la villa de Elche celebra a su Patrona María Santísima en el simulacro angelical de su assumpción gloriosa a los cielos* (València, Imp. B. Monfort). També es poden destacar una bona col·lecció de guies per a l'espectador del Misteri dels segles XIX al XXI; la *Memoria histórico-descriptiva del santuario de N.ª S.ª de la Asunción en la ciudad de Elche*, de Fuentes i Ponte (Lleida, Acadèmia Bibliogràficomariana, 1887); el llibre de Ruiz de Lihory, *La música en Valencia* (València, 1903), o un volum amb originals impresos i manuscrits procedent de la biblioteca de Pere Ibarra i Ruiz titulat *Villancicos y tonadillas coleccionadas por P. I. y R.* (1913).

Sempre que és possible es recullen dos exemplars de cada llibre per assegurar la seua conservació futura. Actualment, es custodien unes mil tres-cents publicacions originals.

Fotocòpies

Quan no ha estat possible obtenir la publicació original, s'ha recorregut a la fotocòpia que està present a l'arxiu amb caixes de signatura F/. Aquest sistema ha permès completar la bibliografia, especialment la més antiga o difícil de trobar, que es conserva en altres biblioteques. Actualment, hi ha trenta-huit caixes amb un total d'unes set-cents referències bibliogràfiques. En els últims anys s'han incorporat també còpies digitals de publicacions, conservades en discs durs d'ordinador (sig. DD).

Premsa

Un altre apartat d'interés és el format per la premsa. En aquest sentit, cal destacar la col·lecció de retalls de periòdics nacionals i locals —també algun d'estranger—, que s'inicia en 1939 i que arriba fins l'actualitat. Fins al 1987 aquests retalls es conserven enganxats a cartolines i col·leccionats cronològicament en caixes d'arxiu (existeixen quaranta-set caixes), segons el sistema iniciat per Gómez Brufal. A partir de 1988 es retalla tota la pàgina

13. Un precedent d'aquest llibre és el d'ALBERT & ALIER: 1975, amb unes tres-cents ressenyes d'obres conservades a biblioteques catalanes.

14. Els primers deu números d'aquesta revista han estat publicats en format digital (2004). Recentment, la revista ha estat íntegrament digitalitzada per la Càtedra del Misteri d'Elx de la UMH.

del periòdic on figura la notícia relacionada amb la Festa i, al final d'any, es relliguen tots aquests fulls per ordre cronològic en un volum per assegurar la seua conservació. Aquests retalls es poden localitzar per les signatures P/. També són de gran interès els números extraordinaris editats pels periòdics locals i provincials amb ocasió de les festes d'agost, especialment *Información* d'Alacant (desde 1942) i *La Verdad* de Múrcia (1954-2017).

Com hem dit, també els articles d'opinió d'aquests retalls s'han buidat en la base de dades bibliogràfica que es conserva actualitzada al mateix arxiu i que també es pot consultar a la web del Patronat. Actualment, aquesta base de dades compta amb unes deu mil set-cents referències i la classificació per matèries, que pot orientar als estudiosos, està formada pels apartats següents: estudis generals, música, literatura, teatre, religió, llengua, antropologia, orígens argumentals, història, creació artística, estudiosos i divulgadors, altres actes al voltant de la Festa, divulgació i impressions personals, bibliografia, altres temes relacionats amb la Festa, iconografia, i organització.

Cal indicar que els retalls de premsa datats entre 1939 i 1982 també han estat digitalitzats amb la col·laboració de la Càtedra Misteri d'Elx de la UMH i es poden consultar en les pàgines web esmentades anteriorment.

Cartells

Un altre apartat està format pels cartells impresos pels successius organismes responsables del Misteri per a difondre les característiques d'aquest i fer-ne propaganda. En suports metàl·lics horitzontals, adaptats al propi *compactus*, es conserven més de sis-cents cartells, fonamentalment de la Festa, però també d'altres activitats i festivitats relacionades amb aquesta. Especial interès tenen els cartells dels primers anys de la restauració de la postguerra, que es conserven emmarcats a la Casa de la Festa, molts procedents de donacions, com es el cas del cartell de 1941, recentment incorporat a la col·lecció. El més antic és el de les festes d'agost de 1857 (Elx, Imp. M. Santamaria) (A. J. CASTAÑO: 2018; CASTAÑO, A. J. & CASTAÑO, J.: 2016; CASTAÑO, J.: 2019a). La signatura d'aquest apartat es C/. Tant els cartells, com la resta de materials especials de l'arxiu que especifiquem en els apartats següents poden consultar-se en sengles bases de dades al mateix arxiu.

IMPRESOS MENORS O EPHEMERA

L'arxiu del Patronat conserva uns tres mil dos-cents impresos menors, és a dir, programes de festes (especial interès tenen les col·leccions prou completes de programes de les festes d'Agost, Setmana Santa i Vinguda de la Mare de Déu, sempre a partir de la postguerra), programes d'actes, fulls, catàlegs d'exposicions, targetes de presentacions i invitacions, etc. Estan col·leccionats per anys, en trenta-huit caixes d'arxiu, amb la signatura I/.

PARTITURES

Un apartat no excessivament abundant està format per unes dues-cents partitures musicals. La major part són còpies d'obres musicals religioses i civils, que ha tingut la Ca-

pell del Misteri en el seu repertori, així com fotocòpies d'algunes consuetes recents de la Festa, com les de Salvador Roman Esteve (1924), mestre de capella entre 1898 i 1899, entre 1911 i 1922 i, finalment, entre 1925 i 1926; o Pascual Tormo Pérez, *el Caragolet* (1942-1958), que també va ser mestre de capella entre 1944 i 1958. Entre les obres originals destaquen dues consuetes de 1933 del mestre de capella Alfredo Javaloyes (1865-1944);¹⁵ la partitura que Oscar Esplá (1886-1976), músic alacantí responsable de la restauració de la Festa de 1924 i amb una segona intervenció musical en els anys seixanta, va fer cap a 1966; la consueteta del Rvd. Antonio Hernández Mendiola (1979), mestre de capella entre 1978 i 1981, i la de José Antonio Román Marcos (2005), també mestre de capella entre 2002 i 2018. Aquesta última està registrada a nom del Patronat. També es conserva l'original de la missa dedicada a l'Assumpció de la Mare de Déu pel compositor Conrado del Campo (1878-1953), que va ser membre del Patronat Nacional del Misteri i director musical de la Festa en els anys quaranta (BARRANCO: 2021). Els papers musicals estan ordenats amb la signatura M/.

MATERIAL GRÀFIC

Com hem vist, el primer intent de formar un arxiu fotogràfic de la Festa ja es va produir en l'any 1935, en convocar-se un concurs de fotografia. El guanyador va ser l'elxà Jaime Antón Soriano amb un conjunt de dotze fotografies de diverses escenes en el cadafal, fetes des de la trona de l'Epístola de Santa Maria, el 13 d'agost de 1935. Entre els anys 40 i 50, el Patronat va encarregar al fotògraf alacantí Francisco Sánchez Orts una col·lecció de fotografies de totes les escenes de la representació per a poder il·lustrar articles publicats en periòdics i revistes. Són en total noranta-nou fotografies que es conserven en tres àlbums de l'època (CASTAÑO & GARCÍA: 2010). A partir d'aquest moment es recullen fotografies i diapositives de diversos formats, fruit de donacions, com, per exemple, la de l'Associació Local de Fotògrafs d'Elx, que en els anys setanta va fer entrega d'una col·lecció de cent cinquanta diapositives per a il·lustrar les conferències que s'oferien des del Patronat. Entre 1982 i 1999 van tenir lloc setze edicions anuals d'un concurs de fotografia organitzat pel Patronat, en col·laboració amb l'esmentada associació de fotògrafs locals, amb modalitats de blanc i negre, color i diapositives. Fruit d'aquest concurs són les tres-centes vint-i-tres fotografies premiades que encara es conserven. També, naturalment, hi ha fotografies de

15. Una d'aquestes consuetes que, originalment pertanyia a l'Ajuntament d'Elx, va ser cedida al primitiu Patronat de la Festa i es custodiava a l'església de Santa Maria, segurament per al seu ús en els assaigs del Misteri. A l'endemà de l'incendi del temple del 20 de febrer de 1936 es van personar a l'església les autoritats eclesiàstiques i representants de les civils, entre aquestes el secretari de l'alcalde d'Elx, acompanyat del seu fill, que ens diu: «El fuego no había alcanzado la zona donde se hallaba la caja fuerte, lo que permitió en sucesivos días y ante notario, hacer una relación de lo allí existente. Para ese menester fueron requeridos mi hermano y Francisco Espinosa Gómez, a quien mi padre entregó unos libros que eran de la "Festa"» (VIVES: 1990, 36). Gràcies que aquest Francisco Espinosa, secretari de l'esmentat Patronat, va amagar aquesta consueteta durant els anys de la guerra, no va ser destruïda. Aquests fets expliquen la presència a l'arxiu del Patronat de la partitura esmentada.

diversos actes organitzats pel Patronat: dinars, conferències, concerts, viatges, entrega de premis, etc. El desenvolupament de la fotografia digital i la donació d'obres de diversos autors ha fet que l'apartat de material gràfic s'haja desenvolupat extraordinàriament en els últims temps, fins a arribar a prop de quaranta-cinc mil fotografies arxivades de tots els moments possibles de la Festa i de la seua preparació. Les noves tècniques també han permès la recuperació de col·leccions fotogràfiques històriques, com les de Pere Ibarra (1901), Hermógenes Esquembre (1928), Antonio González (1944) o les primeres fotos en color del Misteri fetes i cedides per Roma Hoff (1954). La signatura d'aquest apartat és G/.

AUDIOVISUALS

Conserva l'Arxiu del Patronat vora set-cents enregistraments audiovisuals relacionats amb la Festa: cintes de vídeo, fonamentalment en VHS, però també en format beta, umatic, betacam i HDCAM, amb filmacions de la Festa, entrevistes, programes de televisió, etc., entre 1988 i 2013, que han estat recentment digitalitzats i es conserven també en CD i en discs durs. També compta amb DVD d'imatges de la Festa o d'altres actes o esdeveniments relacionats amb el Misteri d'Elx, entre els quals les diverses actuacions dels primers cinc Festivals de Teatre Medieval celebrats a la ciutat (1990-1998). La signatura d'aquest apartat és A/ (J. V. C.: 1996)

Pel que fa a pel·lícules en cel·luloide de 16 mm, cal indicar que són propietat del Patronat del Misteri d'Elx els films *Das Mysterium von Elche*, Heinz Dicckmann, Televisió Alemanya, 1966; *La «Festa» de Elche*, Juan G. Atienza, TVE, 1967; *El Misterio de Elche* [documental], Gudie Lawaetz & Michael Doods, The Folger Shakespeare Library, 1978; *El Misterio de Elche*, [versió íntegra], Gudie Lawaetz & Michael Doods, The Folger Shakespeare Library, 1978; *The Elche Mystery Play* [versió íntegra], Gudie Lawaetz & Michael Doods, The Folger Shakespeare Library, 1978. Així, com també els retalls de la filmació feta per Gudie Lawaetz que no va utilitzar en les dues produccions sobre la Festa, que hem esmentat. Tanmateix, tot aquest material filmic està actualment depositat a l'Arxiu Històric Municipal d'Elx, ja que en l'any 1990 es va cedir temporalment a la Delegació Provincial de la Filmoteca Valenciana, constituïda a Elx per conveni de l'ajuntament il·licità i la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, per al seu visionat i catalogació, amb el compromís d'una devolució posterior, que mai es va produir.¹⁶

REGISTRES SONORS

Formen aquest apartat vora tres-cents enregistraments de assaigs, concerts, representacions, conferències, etc. en diversos suports: cintes magnetofòniques amb conferències dels anys seixanta i setanta del segle xx (José M. Pemán, Óscar Esplá, Lázaro Carreter, Gómez Brufal, etc.), entrevistes radiofòniques o fragments de la Festa. També alguns discs de vinil,

16. Així consta en el document d'entrega del material filmic esmentat signat entre l'arxiver del Patronat i el director de la Delegació Provincial de la Filmoteca Valenciana, el 12 de juny de 1990 (APME, sig. 362/6).

entre els quals hi ha les dues edicions del disc del Misteri d'Elx de la casa Hispavox (1961 i 1972). Així mateix, cassetes amb entrevistes, opinions, concerts, assaigs, etc. En els últims anys, els enregistraments es conserven en format electrònic, com CD o DVD, i també en disc dur d'ordinador per a la seua conservació. El Patronat ha digitalitzat recentment els formats antics —cintes magnetofòniques i cassetes— per a facilitar-ne l'estudi i assegurar la seua conservació futura. Aquest apartat està agrupat sota la signatura S/. També formen part d'aquest apartat algunes donacions, com l'efectuada en 2002 per l'esmentat Rvd. Antonio Hernández Mendiola (Elx, 1928-2008), amb quatre-cents deu CD de música clàssica de diversos autors i col·leccions, així com noranta-nou vídeos d'òperes i altres obres musicals.

PERSPECTIVES DE FUTUR

Podem dir que l'arxiu del Patronat del Misteri d'Elx és, com hem vist, el fruit de dues vides entregades al seu servici, dues vides dedicades a nodrir, ordenar i posar a l'abast dels investigadors aquest fons documental especialitzat. Dues vides relacionades amb la investigació local que han emprat bona part dels seus esforços intel·lectuals amb la finalitat que la Festa, Monument Nacional i Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, estiguera ben dotada d'una memòria escrita, gràfica, sonora i audiovisual per a ús del mateix Patronat i les seues activitats, però pensant sempre en oferir-la generosament a l'estudi i la investigació.

En aquest sentit, cal recordar l'escàs pressupost amb què ha comptat i compta el Patronat del Misteri, que ha de dedicar la pràctica totalitat dels recursos a la seua tasca primordial, que és l'organització de les celebracions d'agost. Totes les activitats restants, fins i tot les relacionades amb el manteniment de l'arxiu, resulten clarament secundàries, encara que la figura d'aquest arxiu i del seu responsable, com hem vist, han estan contemplades legalment, tant en el decret de creació de l'esmentat Patronat com en la llei del Misteri del 2005, per la qual s'organitza l'organisme actual. Però també és cert que aquesta manca de recursos econòmics i, fins i tot, la manca d'una ubicació digna i adient en els primers anys de funcionament, ha sigut suplida sobradament pel treball i l'entusiasme dels successius responsables. Unes condicions inicials certament precàries que es van solucionar en gran mesura amb la posada en marxa de la Casa de la Festa, on compta ja amb un espai suficient per a la correcta conservació dels documents i per al desenvolupament dels treballs relacionats amb aquests. En el mateix sentit, resulten una mica cridaners els reiterats intents per part dels responsables d'altres organismes més forts i millors dotats de voler absorbir-lo o anul·lar-lo, cosa que hauria ocasionat la pèrdua de la seua personalitat i vitalitat.

De fet, gràcies a la tasca habitual de l'arxiu, aquest va tenir un paper fonamental a l'hora de documentar i redactar l'expedient presentat a la UNESCO amb la petició que la Festa fora proclamada Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat (2001). I també, amb passes modestes, però continuades i fermes, ha permès la posada en marxa de diversos projectes de divulgació de la Festa a diversos nivells. És el cas del primigeni web del Patronat, creada en 2003 per a difondre els valors del Misteri i en el qual va tenir un lloc destacat el contingut del seu arxiu i biblioteca. També, la creació de la col·lecció editorial del Patronat, titulada «Misteri d'Elx», que fins ara ha produït sis títols, amb huit

volums, dedicats a l'estudi de l'obra (CONESA & RODRÍGUEZ: 2000; QUIRANTE: 2002; ASENCIO & CASTAÑO: 2004; POMARES: 2004-2006; GIRONÉS: 2008; CASTAÑO: 2014). D'igual manera, l'edició digital dels deu primers números de la revista *Festa d'Elig*, que ja hem esmentat, o la recuperació de dèsset obres referides al Misteri i datades entre els segles XVIII i primera meitat del XX, amb les edicions facsímils anuals que l'arxiu del Patronat posà en marxa en 2004 per a obsequiar els seus visitants més destacats (CASTAÑO: 2019b). També el llibre institucional del Patronat (BROTONS & CASTAÑO: 2008), diverses edicions de guies per als espectadors, edicions de CD musicals (RAMOS: 1993; ROMÁN: 2019) i DVD d'imatges (ANDREU: 2007; LAWAEZ: 2011), etc., han tingut en els fons de l'arxiu el seu suport històric. Al mateix temps, com dèiem, l'atenció dels diversos estudiosos que s'apropaven per primera vegada a la Festa o que volien aprofundir en les seues recerques. Sempre s'ha intentat que la curiositat investigadora quedara satisfeta amb rigor i rapidesa.

I cara al futur, què? El manteniment d'un arxiu i biblioteca especialitzada, com la del Misteri, amb els diversos materials i suports que els nous temps presenten, i amb les necessitats que ara mateix plantegen els conjunts documentals i la seua difusió, fa obligatòria una reflexió sobre el seu futur. Creiem imprescindible una intervenció tècnica i un tractament adient dels documents que poden quedar una mica lluny de les possibilitats del Patronat. Una possible solució, que ara mateix està en estudi i que podria encarar l'esdevenir de l'arxiu amb solvència, seria la signatura d'un conveni de col·laboració entre al Patronat del Misteri i la Xarxa Municipal de Biblioteques d'Elx —inclosa en la Xarxa Electrònica de Lectura Pública Valenciana— en el sentit que l'arxiu del Misteri, sense perdre la seua personalitat i continuant físicament en la mateixa Casa de la Festa, que és el seu lloc natural, fora atès pels tècnics de l'esmentada Xarxa local de Biblioteques. D'aquesta manera, s'asseguraria la correcta conservació dels fons i, sobretot, el seu aprofitament pels estudiosos i pels il·licitans i valencians en general per mitjà dels catàlegs, digitalitzacions i altres tècniques que actualment estan posant-se en marxa. D'una banda, l'Ajuntament d'Elx i la Generalitat Valenciana, que formen part del mateix Patronat del Misteri, per mitjà de les seues respectives xarxes públiques de lectura, augmentarien la seua col·laboració cap a la Festa, en aquest cas de caràcter tècnic. I, d'altra, el Patronat continuaria tenint la seua memòria recent al seu abast i sota la seua responsabilitat, al mateix temps que propiciaria un ús més ampli i més extens del contingut d'aquesta memòria. Creiem que amb aquesta iniciativa tots eixirem guanyant. El futur de l'arxiu del Misteri quedaria assegurat i la Festa d'Elx, tresor cultural del poble d'Elx i una de les joies més preades del patrimoni cultural valencià, potenciarà un instrument imprescindible per a aprofundir en el seu coneixement.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERT VILA, MONTSERRAT & Roger ALIER AIXALÀ (1975): *Bibliografia crítica de la «Festa» o «Misteri d'Elig»*, Alacant, Institut d'Estudis Alacantins.
- ÁLVAREZ FORTES, Anna M. & Joan CASTAÑO GARCIA (1995): *El Archivo histórico parroquial de la Basílica de Santa María de Elche*, Elx, Ajuntament d'Elx, 1995.
- ANDREU IBARRA, José (dir.) (2007): *La Festa o Misteri d'Elx, Patrimonio de la Humanidad*, Elx, RTVV – Patronat del Misteri d'Elx – CAM, DVD amb l'enregistrament complet de la *Festa d'Elx* del 14 i 15 d'agost de 2005.

- ASENCIO VERDÚ, Josep Maria & J. CASTAÑO GARCIA (eds.) (2004): *Alberto Asencio González i la Festa d'Elx: Epistolari (1935-1970)*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- BARRANCO, Alberto (2021): «Conrado del Campo (1878-1953) y el Misterio de Elche», *Festa d'Elx*, 62, p. 198-215.
- BOTELLA QUIRANT, María Teresa (2015): *El Misteri d'Elx, tradición y cultura*, tesi doctoral, UA.
- BROTONS CANO, Jaime & J. CASTAÑO GARCIA (2008): *La Festa o Misteri d'Elx*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- CASTAÑO GARCÍA, Ángel J. (2015): *El Misterio de Elche en las artes plásticas: la colección del Patronato del Misterio*, tesi doctoral, UMH.
- CASTAÑO GARCÍA, Ángel J. (2018): «Colección de cartelería del Patronat del Misteri d'Elx (1989-2018)», *Festa d'Elx*, 59, p. 134-146.
- CASTAÑO GARCÍA, Ángel J. & Joan CASTAÑO GARCÍA (2016): «El concurs de cartells de 1940, origen de la col·lecció artística del Patronat del Misteri d'Elx», *La Rella*, 29, p. 73-114.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (1994): *Repertori bibliogràfic de la Festa d'Elx*, València, IVEI.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2002): «Una aproximació a la història contemporània de la Festa: La Junta Nacional Restauradora del Misterio de Elche y de sus Templos» en *Aproximacions a la Festa d'Elx*, Alacant, Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert, p. 149-176.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2011): «Precedents i organització del Museu de la Mare de Déu d'Elx», *Sóc per a Elig*, 23, p. 29-47.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2012): «Archivos de Elche», *Ágora universitaria*, 2, p. 32-35.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (ed.) (2013): *Lo Misteri d'Elig: Manual del curioso espectador de la representación de la famosa fiesta, compuesto para que sirva de guía y claro conocimiento* (València, Patronato de la Festa de Elche, 1933), facsímil, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (ed.) (2014): *Pere Ibarra i la Festa d'Elx*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2018): «L'ermita de Sant Sebastià d'Elx: d'oratori a museu», *La Rella*, 31, p. 57-86.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2019a): «Els primers cartells de la Festa d'Elx», *Festa d'Elx*, 60, p. 120-141.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan (2019b): «Les edicions facsímils del Patronat del Misteri d'Elx», en *Una Festa escrita. Llibres, plets i sermons del Misteri d'Elx*, Alacant, Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert, p. 257-290.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan & Alfred GARCÍA MAS (2010): «La Festa d'Elx en el llegat del fotògraf Francisco Sánchez Orts», *La Rella*, 23, p. 41-66.
- CONESA FERRER, Francisco & Fernando RODRÍGUEZ TRIVES (eds.) (2000): *La Asunción de María en la Teología y en el Misteri d'Elx*, 2000.
- CREMADES GARCÍA, Vicente J. (2011): «Los órganos de gobierno del Misteri d'Elx. El Patronato Rector y la Junta Rectora», *Revista de la Facultad de Ciencias Sociales y Jurídicas de Elche*, 7 (2011), p. 52-75.
- Festa d'Elig (1942-1953)* (2004), CD, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- GIRONÉS GUILLEM, Gonzalo (2008): *El Misterio de Elche («Misteri d'Elx»)*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.

- GÓMEZ BRUFAL, Juan (15-02-1959): «El Museo del Misterio de Elche», *Información*.
- GONZÁLEZ PELEGRÍN, Daniel (2017): *La Festa d'Elx en los medios de comunicación (1898-1948)*, tesi doctoral, UMH.
- J. V. C. (09-08-1996): «Silencio, se rueda. El Patronato cuenta con una completa videoteca sobre La Festa», *Información* (especial «Misteri d'Elx»).
- JAÉN SÁNCHEZ, María Gertrudis (2016): *El patrimonio textil vinculado a la imagen de la Virgen de la Asunción y al Misteri d'Elx. Análisis técnico y material, estado de conservación y puesta en valor*, tesi doctoral, UPV.
- LAWAETZ, Gudie & Michael DODDS (dirs.) (2011): *El Misterio de Elche en 1978*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx – CAM, DVD amb el documental original de 1978.
- MARCO LOZANO, SIXTO (2014): *Análisis de la tramoya aérea de la Festa o Misterio de Elche*, tesi doctoral, UMH.
- MASSIP I BONET, Francesc (1991): *La Festa d'Elx i els misteris medievals europeus*, Alacant, Institut de Cultura Juan Gil-Albert.
- «El Misteri d'Elx. Candidatura per a la seua Proclamació com a “Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat”» (2001), *Festa d'Elx*, 51.
- QUIRANTE SANTACRUZ, Luis (1987): *El teatro asuncionista valenciano de los siglos XVI y XVII*, València, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- QUIRANTE SANTACRUZ, Luis (2002): *El Misteri d'Elx. Edició de la consuetud de 1722*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- PACHECO MOZAS, Rubén (2014): *La Festa en los siglos XVII, XVIII y XIX. Estudio del Misterio de Elche a través de los libros de cuentas y las partituras conservadas*, tesi doctoral, UMH.
- POMARES PERLASIA, José (2004-2006): *La «Festa» o Misterio de Elche*, 3 vol., Elx, Patronat del Misteri d'Elx.
- R.G.C. (10-08-1967): «El Archivo del Patronato del Misterio, una valiosa joya desconocida», *La Verdad* («Páginas extraordinarias dedicadas a Elche»).
- RAMOS AZNAR, Manuel (dir.) (1993), *La Festa o Misteri d'Elx*, Madrid, RTVE Música, CD interpretat per la Capella del Misteri d'Elx.
- ROMÁN MARCOS, José Antonio (dir.) (2019): *La Festa o Misteri d'Elx. Monumento Nacional. Patrimonio Cultural Inmaterial de la Humanidad*, Elx, Patronat del Misteri d'Elx, CD interpretat per la Capella i Escolania del Misteri d'Elx.
- [S.A.] (04-08-1935): «Concurso de fotografías de El Misterio de Elche», *El Eco*.
- [S.A.] (06-02-1980): «La UNED pide a la Junta Local la cesión temporal de la biblioteca del Misteri», *La Verdad*.
- SÁNCHEZ POMARES, Antonio (23-04-1964): «La nueva sede con destino al Patronato del Misterio de Elche», *Información*.
- VISIEDO MAZÓN, Francisco J. (2011): «La Ley 13/2005, del Misteri d'Elx, debate y tramitación parlamentaria», *Revista de la Facultad de Ciencias Sociales y Jurídicas de Elche*, 7, p. 21-51.
- VIVES GARCÍA, JUAN (1990): *Páginas para la historia. Elche 1936-1939*, Alacant, Vidal-Leuka.